Kürt Meselesi Kimin Meselesi?

Yasin Aktay*

Kürt meselesi kimin meselesidir? Kürtlerin mi, Kürtleri sevmeyen, Kürtlerden nefret edenler veya Kürtler üzerinde tasarladıkları hendeseyi bir türlü tutturamayanların meselesi mi? Türkiye'de bir siyasal sosyal mühendislik yapmaya çalışan modernist Kemalistler açısından Kürtlerin bir mesele olduğu, tasarlanan insan tipine uydurulmak konusunda ciddi zorluklar çıkaran bir sorun oluşturduğu muhakkak. Konuştukları dil, yaşam tarzları, üretim biçimleri, siyasal ve toplumsal düzenleri, baştan sona kurulmak istenen düzenle uyumsuz. Aslında Kürtlerin modernist Kemalistler açısından sorun oluşturdukları noktada ondokuzuncu yüzyıl batalı modernistler için genel olarak bütün Doğu bir sorun oluşturmaktadır. O yüzden Karl Marx, meşhur *Doğu Sorunu*'ndan bahsetmiş, bunun üzerine Friedreich Engels'le birlikte bir dizi literatür döktürmüştür (Marx ve Engels, 1977). Marx'ın sorun olarak bahsettiği Doğu, kendisine ait olduğu oryantalist epistemoloji tarafından devredilmiş, kolay terk edemediği, red edemediği bir miras aslında. Ayrıca bu sorunun odağı büyük ölçüde Türkiye'dir, Osmanlı'dır. Kurdukları tarih şemasında Türkiye'nin gidişatı ciddi bir uyumsuzluk sergilemektedir. Kendi zihinlerinde tasarladıkları evrensel tarih rotasından ciddi bir sapma sergilemektedir Türkiye. Ne feodalizmi feodalizme benzemekte, ne de sınıfları herhangi bir tarihsel sınıfa benzemektedir. Bu sorun evrensel tarih içinde bir istisna olarak alınacaktır veya sonraki Marksistler açısından Asya Üretim

* Prof. Dr.

atıf/citation: *tezkire: düşünce, siyaset, sosyal bilim dergisi*, sayı 54, kasım 2015, s. 33-53.

Biçimi olarak tanımlanacak başka bir çerçeveye oturtularak en azından teorik olarak çözümlenecekse de pratikte bir sorun olmaya hep devam edecektir. Burada Doğu'nun bir sorun olma keyfiyeti, doğulular açısından bir anlam ifade etmiyor tabi. Doğu sorunu belli ki batılı kafanın sorunudur. Peki Kürt sorunu kimin sorunudur? Atatürk, İnönü ve Kazım Karabekir'in ilgisinde özel bir yer tutmuş olan meşhur Şark Raporlarında Kürtlerin bir sorun olarak tanımlanmasını aynı bakış açısıyla normal görebiliriz.[1] Ancak Kürt sorununun bizzat Kürtler tarafından, bir "tanınma" ve bir saygı görme kipi haline gelmiş olması sorunun ne kadar karmaşıklaşmış olduğunu gösteriyor şimdi. O kadar ki, bir siyasetçinin "Kürt sorununu tanıyor" olduğunu ikrar etmesi, bizatihi Kürtleri tanıyor olduğu şeklinde algılanacak hale gelmiştir. Kürtlerin bizzat kendi varlıklarını bir sorun olarak görmeye bu kadar alışmış olmaları normal bir şey midir?

Muhafazakar demokrat bir parti olarak, veya İslami referanslara sahip olan siyasetçilerin yönettiği bir parti olarak AK Parti'nin, 2002 yılında iktidara geldiği saatten itibaren Kürt meselesine paradigmatik bir farkla yaklaştığı ve bu yaklaşımını bir siyasete dönüştürmüş olduğu muhakkak. Aslında olaya paradigma farkıyla bakılıyorsa bu, iktidara gelmeden önce de partinin programının yazıldığı günlerde ortaya konulmuş bir farktır. İktidarın daha ilk günlerinde olağanüstü halin kaldırılmasını ve TRT eliyle günde yarım saatle başlayan sembolik bir adımla Kürtçe'nin devlet nezdinde tanınmasını sağlamış ve Kürtlerin devlet nezdindeki statüsünün düzeltilmesi yolundaki ilk adımlar atılmaya başlanmıştır. Bilahare 2005 yılının 12 Ağustos'unda "dönemin başbakanı" Recep Tayyip Erdoğan'ın "Kürt sorununu tanıyoruz" diye başlayan ve bunu çözmek için ellerinden geleni yapacağını vaat ettiği konuşmasını yaptığı Diyarbakır'da meselenin yeni bir safhasına geçilmiş oluyordu. Hatırlayacak olursak, bu ifadenin kendisi Erdoğan'a Kürtlerin ayrı bir kredi açmasına yol açmıştır. Bu safhada devletin Kürtlere yönelik asimilasyon ve inkar politikalarının tamamen bitirileceği bir sürece girilmiş oluyordu. Bu, sürecin bir yerinde ifade özgürlüğünün önündeki bütün engellerin kaldırılması, terör ve terörist, teröre yardım ve yataklık gibi suçların tanımının hukuken yeniden yapılması suretiyle Kürtlerin hayatını etkilemekte olan durumların düzeltilmesi, geçmişte oluşmuş terör mağduriyetlerinin giderilmesi ve adına artık kesinlikle "sessiz devrim" denilmeyi hak eden, demokratikleşme yolunda radikal adımların atılması vardı. Diğer yanında

1 Kürt sorunuyla ilgili olarak Tak Parti döneminde devlet tarafından hazırlatılmış raporlar için bkz. Hüseyin Yayman, *Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası*, Ankara, SETA Vakfı, 2011.

ise İmralı'daki Öcalan ile hatta dağdaki PKK unsurlarının silahları bırakıp siyasal alana dahil olması yolunda yürütülen çalışmalar vardı. 2009 yılında adına "demokratik açılım" denilen bir süreç başlatıldı. Bu sürecin nihai amacı Türkiye'de artık silahlara yer olmadığının devlet tarafından ilanı ve silahlı unsurların normal hayata, siyasete dönerek silahları bırakması idi. Silahlı unsurların şimdiye kadarki mazereti değilse bile bahanesi Türkiye'de Kürtler için bir siyasal alanın olmadığı idiyse bu alan sonuna kadar genişçe açılmış olarak önlerinde duruyordu artık. BDP'li milletvekillerinin Öcalan'ı rahatlıkla ziyaret edebildiği ve ondan tavsiye ve talimatları kendi birimlerine ulaştırabildikleri bir zemin bile vardı artık. Açılım süreci terörü tam bitirmedi, ama sürecin bir aşamasında İmralı ile devlet yetkililerinin yürüttüğü görüşmelere MİT yetkililerinin Oslo'da Kandil heyetleriyle yaptıkları görüşmeler eklendi. Bu görüşmelerin içerikleriyle birlikte basına sızdırılması sonrası bu içerikteki bazı ifadelerden dolayı 7 Şubat'ta MİT müsteşarı Hakan Fidan'ın savcılıkça ifade vermeye çağrılması, sürecin klasik muhaliflerinin farklı araçlarıyla devrede olduklarını gösterdi. Bunun aynı zamanda süreci başlatan Erdoğan'a ve hükümetine karşı bir darbe teşebbüsü olduğu kısa sürede anlaşılacaktı. Açılım Süreci, Kandil ve Öcalan'la daha tanınmış görüşmelerle birlikte Ocak 2013 tarihinde bu kez "çözüm süreci" olarak, TSK'nın operasyonları durdurduğu ama karşılığında PKK'nın silahlı unsurlarını yurtdışına çekmesi beklenen bir şartla yeni bir safhaya girdi. Artık silahlarla elde edilebilecek hiç bir hakkın kalmamış olduğu ve PKK'nın artık silahları bırakması zamanı gelmiş olduğu bizzat Öcalan tarafından Nevruz günü kendi kitlesine duyuruldu. 2,5 yıl boyunca devlet söz verdiği üzere hiç operasyon yapmadı, ama devletin bu tabiri caizse eylemsizliği PKK tarafından ya yanlış yorumlandı veya kelimenin tam anlamıyla ağır bir istismar konusu haline getirildi. PKK silahlı unsurları çekmek bir yana daha da artıran aşırı bir eylemlilik sürecine girdi. Yaşları 18'in altında binlerce çocuk ailelerinden koparılarak silah altına alındı. Dağdaki unsurlar artırıldığı gibi şehirlerde de gençlik birimleri kurularak şehirlerde iyice terör estirilmeye başlandı. Öcalan'dan gelen silahsızlanma çağrıları doğrudan reddedilmese de resmen tahrif edilerek yorumlandı ve PKK'nın silahı neredeyse daha da kutsadığı bir çerçevede uygulandı. 2,5 yılın sonunda PKK ve şehirlerdeki gençlik unsurları devletin operasyon yapmayışından doğan boşluğu devletin acziyeti gibi karşılayarak tam bir iktidar havasına kapıldı. Kendi karargahlarını, mahkemelerini, vergi-haraç sistemini kurdu. Bölgede iş yapan herkese çöken, istemediği kimseye iş yaptırmayan tam bir mafya sistemiyle çalışmaya başladı, kendisi gibi düşünmeyenleri,

bilhassa farklı etnik kökenlere sahip olanları, Arapları göç etmeye zorladı. PKK öncülüğündeki milliyetçi Kürt hareketi Türkiye'de Kürtlerin sistem içinde kabulünün ve siyasal haklarının iyileştirilmesi taleplerinin ötesine geçmiş oluyordu artık. Açıkçası bu hareketin asıl iddiası Kürtler için daha iyi haklar, hürriyetler, daha iyi bir hayat olmaktan çıkmıştır (aslında hiç bir zaman böyle bir iddiası veya talebi olmamıştır). PKK'nın asıl talebi Kürtlerin yönetilmek üzere kendisine terk edilmesidir. O yüzden Kürt meselesinin çözülmüş olma ihtimali PKK'yı ve siyasal uzantılarını rahatsız etmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın çözüm sürecinin sonlarına doğru dillendirmeye başladığı "Kürt sorunu yoktur" sözünün yarattığı rahatsızlık büyük ölçüde bundan kaynaklanmıştır. Erdoğan, aslında şimdiye kadar Kürdü sorun olarak gören Kemalist, oryantalist, milliyetçi, ırkçı bakış açısını tamamen terk etmiş olmanın rahatlığı ve özgüveniyle konuşuyordu. Kürt sorunun özü bu oryantalist bakış açısıyla girişilen asimilasyonist ve inkarcı siyasetler ise, Erdoğan iktidarı döneminde bütün bu siyasetleri tamamen bitirmiş olduğunu haklı bir gururla ilan ediyordu. Kuşkusuz, geçmişte "Kürt sorununun olmadığını" söylemek garip bir biçimde Türkiye'de zaten hiç Kürt olmadığını veya varolan Kürtlerin de hiç bir sorunları olmadığını söylemek anlamına gelebiliyordu. Resmi söylemin bu şekilde bir ezbere koşullandığı bir bağlamda sözün böyle çağrışımları da olabiliyordu. Oysa Erdoğan, tam da o ezberleri de yıkma teşebbüsünde bulunmak üzere sözü gerçek anlamına doğru restore ediyordu. Kürdü bir mesele olarak görmüyor olduğunu söylemek Kürtlerle kucaklaşmanın, yüz yıllık bir parantezi kapatmanın en radikal ifadesi aslında. Buna rağmen sözleri bizzat Kürtçü siyasetçiler tarafından eski kalıplarla karşılanmaktan geri durmadı. HDP ve PKK çevreleri ile onlara vesayet etmeye çalışan liberal çevreler Erdoğan'ın ifadelerini bir geriye dönüş olarak mahkum etmeye çalıştılar. İstedikleri şeyin garip bir biçimde Kürdü ebediyyen ve kendinde kaim bir mesele olarak sabitlediklerini görmediler bile.

Bir Sevda Türküsü gibi Kürt Meselesi[2]

Müslüm Gürses'in "Benim Meselem" isimli şarkısında kendi meselesine tutkuyla sarılışını anlatışı bana Kürt meselesiyle veya birçok insanın kendi meselesiyle varoluşunu tamamlama biçimine dair çok öğretici geliyor. "Bu benim meselem derin meselem, ezelden evele giden meselem" diyor Gürses.

2 Yazının bu kısmının bir versiyonu daha önce Halime Kökçe'nin AK Parti ve Kürt Sorunu başlıklı kitabının takdim yazısı olarak yayınlanmıştı (Kökçe, 2011) . Bu makale için o yazı gözden geçirilerek alınmıştır.

Kendi meselesini derin bir mesele olarak görmesi bunu ezelden ebede giden bir mesele olarak görmesi ilk bakışta hiç sorunlu gelmez. İnsanın kendi meselesi bir süre sonra kendisini kuşatır, onun bir parçası haline gelir ve kendi meselesine dair böyle bir varoluşsal özdeşlik duygusu oluşturabilir. Hele şarkı sözünün devamında söylendiği gibi bu meseleyi var eden şartlarda kişinin "hatırı çiğnenmiş, kalbi kırılmışsa, ömrünün derdi haline gelir meselesi." İşte o zaman "mesele alın yazı gibi, kırık sazı gibi, iki gözü gibi" olur. Hatta "bir sevda türküsü gibi aşkının öyküsü, yeryüzü gökyüzü" haline gelir. Yine o zaman "cevapsız sorular üst üste biner / kördüğüm misali olur mesele ... hasretin korkusu ruhuna siner / yanına çağırır mesele".

Kendi meselesiyle kurulan bu romantik ilişkinin, bu özdeşlik ilişkisinin varoluşsal bir tarafı olduğu muhakkak, ama bir tarafıyla da marazi bir ilişki olduğu da görülebilir. Meseleler çözülmek içindir. Meseleler kendileriyle özdeşlik kurularak aşık olunacak veya bir ömür tüketilecek şeyler değildir. Sağlıklı bir insan için mesele çözülüp geçilecek bir düğümdür. Düğümü çözme yönteminiz değişik olabilir ama bu düğümü sevemezsiniz, bu düğümle ebediyen birlikte yaşamanın hayalini kuramazsınız, kurduğunuz takdirde bir hastalığın pençesinde çürür gidersiniz. Kendi meseleleri çözüldüğünde bir anda boşluğa düşüp varoluşsal sorunlar yaşayan insanlar görürsünüz. O insanların aslında meselenin çözümünün önündeki en büyük engellerden biri olduğunu görmek gerekiyor. Bazen meseleyi gerçekten çözmek için aradan bu meselenin sahiplerini çıkarmak bile gerekebilir. Çünkü meselenin varlığı bir varoluşsal kimlik konusu haline geldiği gibi birileri için ciddi bir geçim kaynağı haline de gelmiş olabilir. Bu durumda meseleyi sürdüren savaş lortları her yerde meseleleri çözülmez düğümler haline getiren en önemli aktörler olarak ortaya çıkar.

İnsan bir bakıma da meseleleriyle/sorunlarıyla var olan bir varlıktır. İnsanın sorunları ise ana hatlarıyla iki türlüdür. Birincisi gerçekten kendi fiziksel veya sosyal hayatını sürdürebilmek için aşması gereken nesnel sorunlardır. Bu sorunlarla baş ederken insan kendi varoluşsal sınırlarını çerçeveler veya aşar. Sorunun üstesinden geldikçe özgürleşir veya sorunlarını başka sorunlar satın alarak, başka sorunların içine yuvarlanarak aşar. Bazen hangi sorunu hangi sorun pahasına aştığını bile fark etmeyebilir. Çünkü çözüm olarak karşısına çıkan yolun kendisinin bir sorun oluşturup oluşturmayacağı bir bakıma değerlendirme konusudur ve bu da ikinci tür sorunla tanışmamızı sağlar. Sorunun varlığı çoğu kez bir bakış açısı ve hatta bir yaklaşım tercihi meselesidir. Bizi var eden, kişiliğimizi ve kimliğimizi şekillendiren şey sorun

olmasını tercih ettiğimiz konulardır. Bu tür sorunların Marx'ın sınıf analizinde ifade ettiği gibi "kendiliğinden bir varlığı" yoktur, neredeyse tamamı sizin onları sorun etmenizle var olan sorunlardır.

İnsanın hayatında hangi sorunu merkeze alarak yaşayacağı, kendisine yönelmiş dışsal bir tehdit veya baskı yoksa büyük ölçüde kendi tercihidir ve bu tercih kimlik dediğimiz şeyi de oluşturan bir şeydir. Müslüman, Sünni, başörtülü, işçi ve Kürt bir kadının dört bir yandan gördüğü baskılara karşılık İslamcı, sıradan bir Müslüman, işçi sınıfı bilincine sahip bir sendikacı, feminist, bir Kürt milliyetçisi veya bir çevreci ve hatta bütün bu kimliklerden bağımsız sıradan bir insan olma seçenekleri vardır. Onun için Kürt sorunu, başörtüsü sorunu, çevre sorunu, mezhep sorunu, emek sömürüsü sorunu, kadının ezilmişliği sorunu tamamen yabancı da olabilir, hepsine duyarlı da olabileceği gibi aralarından seçtiği sorunlarla bir kimlik kompozisyonu da oluşturabilir. Son tahlilde sorunu karşılama biçimiyle var olan bir insanla karşı karşıya kalmış oluruz. Hiçbir yakını başörtülü olmayan bir erkeğin başörtüsü sorununu siyasi mücadelesinin merkezine oturtması mümkün; tıpkı bir burjuva insanının da emek sorununu siyasi değerlendirmelerinin merkezine oturtması mümkün olduğu gibi. Hayat karşımıza bu tür sayısız kimlik bileşenleri ve sorun algısı çıkarmaktadır.

Bazı sorunların giderek kimsenin görmezden gelemeyeceği kadar sorun haline gelmesi ise apayrı bir konudur. Bugün Kürt sorunu Türkiye'de artık kimsenin "başkasının sorunu", dolayısıyla "bizi ilgilendirmez" diyemeyeceği bir sorun haline gelmiştir. Ancak sorun olarak nesnel varlığını hissettirmiş olması sorunu herkesin aynı yerden sorun olarak görüyor olduğu anlamına gelmiyor. Sorunu kimliğinin merkezine oturtan Kürtler için konu bir varoluş meselesidir ve kimliği kuran bir konudur. Ta baştan itibaren önemsendiği için, kimliğin merkezine oturtulduğu için, hayati bir mesele olarak benimsendiği boyutuyla bir sorundur. Bu sorunun ulus devletçi, milliyetçi algıyla olaya yaklaşanlar için aynı sorun olduğunu söylemek tabii ki mümkün değildir. Türkiye cumhuriyeti için kuruluş yıllarındaki "Şark meselesi" bir türlü halledilemeyen, baş ağrıtan, bir asayiş, kontrol ve egemenlik meselesidir. Rahatsız edici bir farklılık, itaat etmeyen bir kavim, bir boyutuyla da eğitim ve denetim meselesidir. Konuya yaklaşım tarzının bizzat kendisi bir sorun oluşturuyordu aslında ve bu sorunu can yakıcı niteliğiyle Kürtler hissediyordu. Kürtlerin büyük çoğunluğu için Kürtlüğü bir sorun olarak merkeze oturtan belki de bu yaklaşımın ta kendisiydi.

Bugün Kürt sorunu yine devlet için ayrı, toplumun farklı kesimleri için ayrı, Kürtlerin de bir kesimi için ayrı bir başka kesimi için apayrı niteliklere sahip bir sorun ama artık hiç kimsenin görmezden gelemediği bir sorun olduğu açıktır.

Kürtleri baştan itibaren aslında kendilik tanımı dolayısıyla sorunlaştırmış olan devlet uzun süre başta almış olduğu sert tedbirlerin etki ettiğini düşünerek inkarcı veya daha hafif ifadesiyle görmezden gelen tutumuyla sorunu çözülmüş varsaydı. Ortaya zaman zaman çıkan sorunları istisnai durumlar olarak üstesinden gelinebilecek asayiş meseleleri olarak ele aldı. Ancak sorunun son hali artık görmezden gelinemeyecek bir noktaya geldikçe baştan itibaren soruna yaklaşım tarzını da değiştirmek zorunda kalmaya başlamıştır. Hâlen Kürtlerin her türlü hak talebini bir sorun olarak görmeye devam etse de, "Kürt sorunu" geldiğimiz nokta itibarı ile Türkiye Cumhuriyeti'ni dönüştüren boyutuyla da apayrı bir önem kazanmıştır. Gerçi sorun dediğimiz şeyle her türlü karşılaşma bir yandan da bizi dönüştürüyor denilebilir. Türkiye Kürt sorununu tanıdıkça kendisiyle yüzleşiyor, kimi bundan çok daha şoven bir duruş için mazeretler çıkarıyor kendine kimi de kendini gerçekten daha iyi tanımanın fırsatını. Kürt sorunuyla yüzleşmenin bilhassa Anadolu'daki mütedeyyin insanları devleti ve AK Parti'yi dönüştüren boyutları sözkonusudur.

Bugün Kürt sorununu tanıdıkça devletin kendi meşruiyet sınırlarının, vatandaş ve teba arasındaki farkın, artan kentleşme ve küreselleşme ile birlikte tebanın giderek vatandaş haline geldiğinin ve yönetiminin de yeni, çağdaş normlar gerektiriyor olduğunun farkına varıyor. Yönetim, şimdiye kadar getirmiş olduğu düzlemin artık bu tür sorunları kaldıramadığını fark etmiş durumda. Bu sorun üzerine konuşan aktörlerin zamanla birbirlerini dönüştürüyor olduğu ilginç ama gerçektir. Ancak bu dönüşümün çok olumlu gelişen kanalı kadar hiç de olumlu seyretmeyen bir tarafı da var. Tıpkı laiklik meselesinde insanların birbirlerine yaklaştıkça birbirlerine olan yabancılıklarının artması gibi Kürt meselesinde de konunun sorun oluşturan başka bir yanı, konuşuldukça her iki tarafta da şovenist milliyetçiliklerin artması gibi bir sonucun ortaya çıkması oluyor. Bu belki de demokratik açılımların paradoksunu oluşturuyor ve bu boyutunu anlamak ve muhtemel çözüm olanaklarına işaret etmek sosyologlara düşer.

Diğer yandan Kürt sorununu bir dava olarak Güneydoğu'da bir iktidar alanı oluşturmak üzere araçsallaştıran bir milliyetçilik sorunu da vardır. Kendini Kürtlerin tamamının tek temsilcisi olarak ve kendi oluşturduğu hareketi bu yolla Kürtlerin kendi kaderlerini tayin olarak sunmaya çalışan

Kürt milliyetçiliği, devletin sorunu demokratik bir yolla çözmesiyle hiçbir zaman yetinmemekte hatta bu şekildeki bir çözümü zorlaştırmak, işi yokuşa sürmek için de elinden geleni yapmaktadır. Böylece "devletin Kürt sorunu"ndan çok daha sorunlu bir alan olarak silahlı Kürt milliyetçiliğinin etkisi kendini hissettirmektedir. Kürt siyaseti üzerinde PKK'nın kurmaya çalıştığı vesayet hali hazırda Kürt sorununun çözümü önündeki en önemli engellerden birini oluşturmaktadır.

Kürt sorununu kendi varoluşsal sorunu olarak gören Kürt milliyetçiliği kadar bunu yine hayatının merkezine yerleştiren mütedeyyin Kürtlerin varlığı durumu daha da karmaşıklaştırmaktadır. Doğrusu Müslümanlar ilke olarak milliyetçiliğe karşıdırlar. İnsanları bölen ve kendine özgü bir putperestlik mantığı üzerine kurulu olan Türk milliyetçiliğine karşı söylemleriyle bilinen Türk İslamcılığının buna karşı önerebileceği çare farklı bir milliyetçilik türü, örneğin dengeleyici olarak mazlumların milliyetçiliği olarak bir Kürt milliyetçiliği değildir. Müslümanlar ilke olarak putperestliğe karşıdırlar, put kırıcısıdırlar. Bir putu kırmanın alternatifi başka bir put dikmek değil put düşüncesinin tamamını kırmaktır.

Bu arada AK Parti'nin de temsil ettiği kitlelerle veya parti söylemiyle Kürt sorunu karşısında kendine özgü bir konumu vardır. Bu konumu süreç içinde değişmekte, belki bu sorunla yüzleşirken, vatandaşlığa, devlet meşruiyetine, iktidar ve muhalefet anlayışına yaklaşımı da gelişmektedir. Ancak AK Parti'nin şimdiye kadar Kürt sorununa baktığı yerin devletinkiyle aynı yer olduğunu söylemek mümkün değildir. Ak Parti'nin sorunu devlet adına çözebilme kapasitesinin bir bakıma AK Parti'nin devlet olabilme veya devletin kendisini dönüştürebilme kapasitesiyle yakından ilgili olduğunu söyleyebiliriz. AK Parti tarihsel ve toplumsal kökenleri itibariyle Kürt sorununu doğuran devletle Kürtlerin yaşadığından pek de ayrı tutulamayacak sorunlar yaşıyor.

Bu sorunlarıyla yüzleşme cesareti veya performansı onu aynı devletin diğer sorunlu alanlarını daha fazla tanımaya ve bu sorunların üzerine gitmeye istidatlı hale getiriyor. İşin diğer yanı, AK Parti tabanının dayandığı bugün adına muhafazakâr denilen İslami referans dünyasının iyi takip edildiğinde Kürt Sorununa en hakkaniyetli cevabı verecek bir içerikte olmasıdır. Bu referans dünyasının açıklanabilir belki de anlaşılabilir, ama tabii ki kabul edilemez nedenlerle, devlet söylemiyle dönemsel buluşmalar dolayısıyla takip edilemez hale gelmesi muhafazakar camianın sorun çözme potansiyelini zaman zaman devre dışı bırakmıştır. Ancak bugün Ak Parti örneğinde bu sorunun üzerine gitmek için gerekli teolojik referansların bile mevcut olduğu

ve bu referansların AK Parti'nin işini bir hayli kolaylaştırıyor olduğunu da eklemek lazım.

Kuşkusuz AK Parti'nin sorunu kabullenmesi ve çözümüne aday olması ondan soruna bir Kürt milliyetçisine özgü bir "sahiplenme"yle yaklaşmasını beklemeyi gerektirmez. AK Parti bugün iktidarda olan ve sorunlara yaklaşımı itibariyle bunun sorumluluğunu üstlenmek zorunda olan bir partidir. Kürt sorununun tarihsel seyrindeki değişime karşılık soruna kendi yaklaşımındaki dönüşümün bir yanı bununla ilgilidir. Kendisi de neredeyse Kürtlerle aynı kategoride sistemin itilmiş-kakılmışları arasında muhalefette iken devletin yönetimini üstlenmiş bir kadronun siyasal söylemi arasında süreklilikler kadar kopuklukların kaydedilmesi her bakımdan ilginçtir.

Kürtler, İslâmcılar ve "Özeleştiri Temrinleri"

Özeleştiri, kendinle yüzleşmek, hatta alçak gönüllülük güzel erdemler, ama yerinde ve doğru muhataba karşı yapıldığında ve hakkaniyeti de elden bırakmamak şartıyla.

Hatırlanacaktır, 28 Şubat günlerinde ortalık İslamcılar adına kendisiyle yüzleşenlerden geçilmez olmuştu. Hatta bir saatten sonra İslamcılıktan başka bir kimlik edinmesi neredeyse imkansız olacak insanların İslamcılar hakkında 3. şahıs zamiriyle konuşmaları bir trend haline geldi. Başta bir özeleştiri gibi başlayan söylem giderek bir kendini soyutlamak suretiyle kurtarma ve ispiyonlama söylemine dönüştü. "İslamcıların yaptıkları hatalar" hanesine kaydedilen bu sözümona "özeleştiriler", "kendiyle yüzleşmeler" tahmin edileceği gibi 28 Şubatçıların ahlaksızca yürüttükleri siyasi alan işgalini, özel hayat tecavüzlerini meşrulaştırmak üzere hemen manşetlere çekiliyordu.

O yıllarda Tezkire Dergisindeki arkadaşlarla "özeleştiriyi tamamen askıya alma ve aksine hayasız iktidarı eleştirme" diye özetlenebilecek bir tutumu ilan ettik. O gün eleştirilecek olan özümüz değil, zulmü ve yanlışları yeri göğü titretecek kadar ayyuka çıkmış ceberrut düzenin kendisiydi. O ceberrrut iktidarın veya onun acentalarının karşısına çıkıp özeleştiri yapmanın bir tür "itirafçılıktan" farkı yoktu. Bu özeleştiriler İslamcıların olgunluklarının ve erdemliliklerinin bir işareti olarak değil, aksine onlara yapılan zulmü ne kadar hak ettiklerini göstermek üzere kullanılıyordu.

Müthiş kalemiyle bugünlerde *Star Açık Görüş*'te kitap eleştirileri yazan sevgili kardeşim Murat Güzel'in o günlerde kaleme aldığı "Özeleştiri Temrinleri: Mağlupların Dili ve Ethosu" (Güzel, 2000) başlıklı yazısı, özeleştiri söyleminin analizi üzerine klasikler arasına girmeyi hak edecek bir yazı

olmuştu. Özeleştiri temrinlerinde gözönünde tutulması gereken önemli gerçeklerden biri, güçlü haksızın karşısındaki özeleştirinin haksızın zulmünü artırma ihtimaline karşı dikkatli olmak. İkincisi cahillerin karşısında alçakgönüllülük yaptığınızda bunun gerçekten alçaklık zannedilme ihtimalinin çok yüksek olduğunu bilmek.

Yeni özeleştiri temrinleri bugünlerde farklı bağlamlarda yeniden gündemde. Cemal Uşşak'ın *Radikal*'de Ezgi Başaran'a verdiği mülakatta "dindarlar olarak Kürt meselesinde Kürt kardeşlerimize yanlış yaptık, onların dertlerini görmezden geldik" (Uşşak 2011) şeklinde özetlenecek sözleri, bir özeleştiri temrini olarak kanaatimce bu gerçekleri gözardı ediyordu. O yüzden sözleri kısa süre içinde Kürt milliyetçiliğinin, bütün milliyetçilikler gibi sonuçta kibirli ve müstağni olan söylemi tarafından haklılaştırıcı bir itiraf gibi algılandı.

Bu mülakatı hakkında Akif Beki (2011) ve başkaları çok güzel değerlendirmeler yaptı. Beki, bütün dindarların Kürt meselesine geç uyanmış olduğu iddiasını çok haksız buluyor ve itirazda bulunuyor. 'Biz' zamirini kullanış biçiminde galat-ı his, 'dindarlar' kısmında ise galat-ı meşhur potansiyeli gördüğünü ifade eden Beki, Uşşak'ın Cemaat adına konuşmaktan imtina ettiğini söylediği halde aslında yaptığı itiraflara konu olan yanlışların tamamının büyük ölçüde Cemaate münhasır yanlışlar olduğunu buy yolla gizlemiş oluyor (Beki, 2011). Bir iki noktayı da benim eklemem gerekiyor.

Her şeyden önce kendisi belki tam olarak böyle demiyorsa da Beki'nin de ifade etiği gibi, Uşşak'ın "bütün dindarlar adına" böyle bir özeleştiriyi yüklenmiş olması hiç doğru değil. Türkiye'deki İslamcıların tarihini okuduğunda İslamcıların Kürtlerle hikayesi birbirinden ayrıştırılamayacak kadar çok iç içe. O kadar ki İslamcıların Kürt sorunuyla ayrıca ilgilenmeleri gerekmemiştir. Bir defa, bu tarihin içinde hayati bir yer tutan her iki Said'in de Kürtlüğünü İslamcılıktan ayırmak mümkün değil.

Uşşak'ın belli bir kesim dindarın tecrübeleri için geçerli sayılabilecek yanları var kuşkusuz. Bilhassa yıllarca temsilciliğini üstlendiği Gazeteciler ve Yazarlar Vakfının ait olduğu Camia, bugünlerde artık Paralel yapı olarak tesmiye edilmeyi hak etmiş olan o yapının Kürtlere bakışı baştan itibaren ana-akım İslamcılıktan çok farklı olmuştur. Bununla birlikte Türk İslamcılığının bir kanadı da Türk milliyetçiliğinin hegemonik etkisi altında kalmıştır. Bu etki onların Kürtlerin sorunlarını da ehemmiyetsiz, gözardı edilebilir görmelerine yol açmıştır, ama o kanat bile aynı dönemde aynı zulüm odaklarından Kürtlerin yaşadığından daha az zulme maruz kalıyor değildi.

Said Nursi hayatı boyunca en basit sözlerinden dolayı mahkemelerde, hapishanelerde ve sürgünlerde dindar olduğu için süründürüldü, ama gördüğü muamelede Kürt olmasının da etkisi gözardı edilemez. Türklerden her iki Said'e yönelen teveccühü de devletin dışlayıcı milliyetçi duruşuna karşı bir tepki olarak görmek gerek. Dindarlığın kendisinin suç gibi görüldüğü bir yerde dindarların bir de Kürtlük gibi sistemin lanetlediği ikinci bir suçun yükünü çekmekten kaçınmasını bugünden eleştirmek kolay, ama adil değil. Üstelik o dindar hatta İslamcı dediğimiz hareketin yükünü uzun süre yine Kürtler çekmiştir. Bu bakımdan Kürtleri İslamcılardan, İslamcıları Kürtlerden ayırt etmek o kadar kolay değil.

Uşşak'ın kendi yaşadığı samimi tecrübelerin bir karşılı vardır mutlaka, çok daha farklı tecrübelerin de. Ama Türk İslamcılığının egemen milliyetçi söylemi tarafından zaman zaman hak etmediği halde "Kürtçü" diye ayrı bir suçlamaya da tabi olduğunu hatırlamakta fayda var. İslamcılar elbetteki "Kürtçü" sıfatını hak edecek bir tavrın içinde de olmadılar. Ama Beki'nin de hatırlattığı gibi MNP-MSP-RP geleneğinin milliyetçiliğe karşı duruşunun içinde Kürtlere yönelik ayrı bir ilgi olmuştur. Erbakan'ın meşhur Bingöl konuşması ortada. O konuşmada "siz 'ne mutlu Türküm diyene! Derseniz, Kürt kardeşim de ne mutlu Kürdüm diyene! Der" şeklindeki sözleri partisinin kapatma davasına konu olmuştu.

Doksanların başında kurulan Mazlum-Der ile doksanların sonunda kurulan Özgür-Der gibi dernekler İslamcıların insan hakları kuruluşları olarak neredeyse Münhasıran dindarlıktan kaynaklanan hak ihlallerinden ziyade Kürtlükten kaynaklanan hak ihlalleriyle ilgilenmekle suçlanmışlar. Kezâ seksenlerin ortalarında çıkan *Girişim* ve ardılı, *Yeryüzü*, *Yeni Zemin* gibi İslamcı söylemin önemli dergilerinde Kürtlere bir ilgi eksikliğinden herhalde kimse sözedemez.

Doğrusu İslamcıların Kürtlere olan ilgisi ancak Kürt milliyetçisi bir bakış açısıyla yeterli görülemez. Ama zaten İslamcılığın Kürt meselesine bakışı hiç bir zaman Kürt milliyetçilerininkiyle aynı olmamıştır, olmak derdinde de olmamıştır. Bugün İslamcıların bu ilgisini yetersiz görenlerin baz aldıkları seviye, adını dürüstçe koyalım, bir milliyetçilik seviyesidir.

Oysa İslamcılığın milleyetçiliğe karşı eleştirileri, sadece bunu Türkler yaptığında geçerli olan eleştiriler değildir. Kürtler, Araplar veya başka birileri yaptığında da milliyetçiliğe karşı bakış değişmez.

Müslümanlar başka bir milliyetçilik ikame etmek üzere milliyetçiliğe karşı koymazlar. Onlar milliyetçiliğin her türlüsüne karşı çıkarlar. Çünkü

Müslümanlar putlara karşı çıkarken yerine kendi ürettikleri bir putu koymak üzere yapmazlar bunu. Onlar put düşüncesinin kendisine karşı çıkarlar.

Kürtleri Kim, Nasıl Özgürleştirecek?

İslamcıların Kürtlere olan ilgisi ancak bir Kürt milliyetçisi bakış açısından yetersiz görülebilir, dedik. Bu tabii ki İslamcılık adına ortaya konulan bütün düşünce ve pratiklerin her bakımdan olduğu gibi bu bakımdan da mükemmel olduğunu söylemek anlamına gelmez. Ve tabii ki İslamcıların eleştirisi İslam'ın eleştirisi demek değildir.

İslamcıların İslam'ı bile tam anlamıyla anladıkları her zaman söylenemeyeceği gibi herhangi bir konuda her zaman en isabetli siyaseti güttükleri de iddia edilemez. O yüzden İslamcı hareket her zaman bir İslam'ı yorumlama hareketidir; bu yanıyla insanidir ve isabet etme ihtimali kadar yanılma ihtimali de vardır.

Bu söylediklerim Müslüman'ın muhayyer durumlarda bir yol bulma arayışında, yani içtihat ameliyesinde, takdir edilmiş bir insanlık durumudur. Kaldı ki İslamcı hareketin bütün tavır ve davranışları her zaman usulüne göre yapılmış bir yorumun takibine dayanmıyor olabilir de. Yani İslam'ın dışında başka ideolojik ve kültürel etkilenimler de olabilir ve bu etkiler Müslümanları Müslümanca bir siyasetten alıkoyabilir. Dahası bütün bu bağlamlarda İslamcılar homojen de değildir. Devlet, tarih, kültür ve geleneğin farklı etkileri İslamcıları çeşitlendirebilir.

Kürt meselesinde ise farklı eğilimler olsa da, ana-akım İslamcılığın anti-milliyetçi bir yaklaşımı vardır. Ancak bu yaklaşım sadece Türk milliyetçiliğine karşı değildir. Türk milliyetçiliğinin ırkçı ve başka unsurları inkar eden yaklaşımlarına karşı eleştirel olduğu kadar bunun karşısına başka bir milliyetçilikle dikilmenin de çare olmadığı iddiasındadır. Evet, işte bu tavır, yetersiz görülebilir ama ancak başka bir karşı-milliyetçi bakış açısından.

Oysa İslamcılığı veya Müslümanları bugün Kürtlerin meselelerine bigane kalmakla suçlayanların, bu suçlamayı yapmak yerine, İslam'dan duyup almaları gereken çok esaslı dersler vardır. İslam'ın bu meselelere karşı kendi yaklaşımı var çünkü. İslam'ın bu kendine özgü yaklaşımı, herkese bir davettir: ırkçılığın sefaletinden, İslam'la şereflenmeye bir davet. Doğuştan verilmiş olan özelliklere saplanıp kalmaktan, kendi emeğiyle, tercihleriyle, insana en yakışır yolla kazandıklarıyla var olmaya doğru yükselmeye, yücelmeye bir davet. Neticede yine kula kulluğun esir edici, köleleştirici zindanından, sadece Allah'a kulluğa bir davet.

İslam insanın doğuştan getirdiği, yani oluşumunda hiç bir katkısının olmadığı özelliklerinden dolayı insanların birbirlerine üstünlük taslamalarını lanetler. Hiç kimsenin kendi ırkını, anne-babasını, doğduğu yeri, rengini, dilini seçmesi mümkün olmadığına göre bu özelliklerden dolayı insanların birbirlerine üstünlük taslamaları, bu özelliklerini yüceltip bunu kendilerine dava edinmeyi tek kelimeyle "cahiliyye" olarak niteler.

İslam insanları değiştirilemeyen bir kader olan bu özelliklerini kendine kimlik ve dava edinip bu davanın peşinde küçülmekten kurtarır, o davanın tıktığı zindanlardan özgürleştirir. Bu özellikler kader olduğuna göre bu özellikleri merkeze alan davalar insanlara kendi kaderlerini tayin etmeyi değil, olsa olsa birer kader kurbanına dönüşmeyi vaat edebilir. İslam ise insanı tam anlamıyla kaderinin kurbanı olmaktan özgürlüğün ufuklarına doğru açan bir yolu işaret eder. İnsanı esfel-i sâfilîne doğru çeken, bu kimlik davaları yoluyla kendine kul etmeye çalışan tağutların elinden kurtarır. Her çeşit milliyetçilik hareketinde insana sunulan dar ve süfli bir ufuk vardır. Bu ufka karşı İslam'ın derin bir eleştirel duruşu vardır.

Bir ceberrut milliyetçiliğin kurbanı bir kavim her zaman Müslümanların sahip çıkmaları gereken bir mazlumdur. O mazlum kavmin bir kavim olma niteliğinden dolayı uğradığı her zulüm Müslümanı ilgilendirir. O zulme ve zalimlerine karşı karşı çıkmak, Allah'tan başka ilahlara karşı çıkma şartının ta kendisidir. Bunu yapmayan "illallah" da diyemez, yani Allah'a hakkıyla iman etmiş olamaz, tevhidini tamamlayamaz. Bu kesin. Lakin bir tağuta karşı çıkarken, başka bir tuğyana yol açmak için yapmaz bunu. Bir tuğyanın dengi başka bir tuğyan değil ancak her türlü tuğyanın reddidir. Milliyetçiliklerin başka milliyetçilikler doğurduğu sosyolojik bir gerçekliktir. Ama İslam'ın müdahalesi bu kısır gerçekliğe karşı kendi ihya edici alternatifini ortaya koymaktır. O yüzden Peygamber ırkçılığı da kan davasını da cahiliye adetleri olarak ayağının altına alır.

Kürtlerin Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca mazlumluğu tartışılmaz bir gerçekliktir. Onların bu zulümden hak ettikleri özgürlüğe kavuşturulmaları Müslümanların da tartışılmaz sorumluluğu. Ancak bugün Kürtlerin mazlumluğuna dair söylemleri domine etmiş bir karşı-milliyetçilik var. Bu milliyetçilik, maruz kaldıkları gerçek mazlumluktan Kürtlere bir özgürlük değil, onları daha da büyük bir batağa sürükleyecek cahiliyeye özgü bir hınç, Türk-Arap-Acem karşıtlığına dayalı bir Kürt şovenizmi çıkarıyor. Bu hınç Kürtleri özgürleştirmez, bu hıncın öncülerinin peşine takar sadece.

Yönetmek için kendine bir halk üretmeye çalışıyor PKK ve bunun için kendi ulusalcılığını üretiyor. O yüzden baştan beri Kürtlere yapılan inkar ve asimilasyon zulmünün Kürtleri isyan ettirmeye yetmediğini bildiğinden Kürt halkına karşı devletin fiziki zulmünü celp etmek üzere şiddeti bir araç olarak kullandı. Devlet PKK eylemleri karşısında örgüt ile halk arasındaki farkı yitirdikçe PKK Kürt halkını kendine kalkan yaparak onu devletin önüne daha fazla itti. Her itişte Kürtler daha fazla öldü, daha fazla zulme maruz kaldı ve artık gözardı edilemeyecek bir miktarı "PKK'nın halkı" haline geldi.

İslamcıların bigane kaldıkları şey asla Kürtlerin maruz kaldığı zulüm değil, PKK'nın veya önceki Kürt solu hareketlerinin karşı-milliyetçilikleri olmuştur. Aksine Müslümanlar bir yandan Müslüman olmaları dolayısıyla zulme maruz kalırken bir yandan da zulmün, milliyetçiliği de kapsayan derin eleştirisini yapadurdular.

Sibel Eraslan, sağolsun, Star Gazetesi'ndeki yazısında bu eleştiri ve direniş tarihinin daha geniş bir referans listesini vermiş. Ama şimdi bence asıl önemlisi o eleştiri geleneğinden gelenlerin iktidar döneminde Kürt sorununu doğuran sistemin, bu sorunu kökten çözmek üzere bir tadilatına girişilmiş olmasıdır. O gelenekten gelen insanlar bugün asla etnik milliyetçilik yapmadan, yüz yıllık yanlışı düzeltmeye çalışıyorlar. Esas şimdi Kürt sorununun bu geniş çerçevede, Kürtleri, Türklerin yüz yıl boğuştukları şoven bataklığın aynısına batırmadan özgürleştirecek çözümüne takoz olmaya çalışanlara bakmak lazım. Onlar Kürtleri gerçek anlamda özgürleştirecek bir çözüme neden ve nasıl engel oluyorlar?

İslamcılar bir çok yanlış yapmış veya yapıyor olabilir ama bu konuda bilhassa özeleştiri değil eleştiri makamındadır.

Türklere Haram Olan Kürtlere de Haramdır

Hayrettin Karaman hoca 2012 yılının Nisan ayında, Yeni Şafak'taki köşesinde "Bölünmeye giden yol kapatılmalıdır" başlıklı bir yazı yazdı. Bu yazısında Karaman hoca Iraklı meşhur alimlerden Abdülkerim Zeydan'ın Kerkük'ün Irak'tan ayırılarak Kürdistan"a bağlanmasıyla ilgili bir fetvasına yer verdi. Bu fetvasında Zeydan şöyle diyor:

> "Federatif veya bölgesel sistem adı altında Irak'ın bölünmesi, izalesi farz olan bir münker (meşru olmayan bir tasarruf) tur. Bunu yapmak isteyenlere fiil, söz, destek, övgü, finansman vb. şekillerde yardımcı olmak caiz değildir. Hatta bunu yapanlarla ilgiyi kesmek, onlara karşı protest tavır takınmak gereklidir. Bu teşebbüs (tefrika, ümmetin birliğini

bozmak) büyük günahlardan olduğu için teşebbüs edenlerin tazir çerçevesinde cezalandırılmaları meşru olur."

Karaman, bu fetvadan yola çıkarak Türkiye'de Kürt meselesinin de geldiği noktada benzer bir münker olarak gördüğünü ve İslam fıkhında bilinen bir tedbir olan Seddi Zeraiye atıfta bulunarak, bu münkere götüren yolun baştan kesilmesi gerektiğini şu soruyla savundu:

"Durum böyle ise Müslümanların bütün farklılarla beraber üzerinde yaşadığı, ecdad yadigârı, ümmetin mülkü olan bu toprakları –yakın tarihte olanlara ek olarak- daha fazla bölmek meşru olmadığına göre Müslümanların bölmeye karşı tavır almaları gerekmez mi?"

Karaman'a göre bunun cevabı gayet açıktır:

"Müslümanlara düşen vazife daha fazla bölünmek, daha fazla çatışmak yerine birleşmek, bütünleşmek, hak ve adaleti birlikte sağlamak için işbirliği yapmak, birlik, dirlik ve düzenimizi bozarak meşru olmayan menfaat devşirme peşinde olanlara fırsat vermemektir. Mevcut düzen bu davranışa engel değildir. Kürt, Türk, Arab, Farsî, Berber... bütün Müslümanların âkıl adamları, Müslüman kanaat önderleri bir araya gelmeli, olup biteni müzakere etmeli, ümmetin yoluna ışık tutacak açıklamalar yapmalıdırlar." (Karaman, 2012a).

Karaman'ın bu yazısı baştan itibaren, "beklenebileceği gibi", önemli bir tartışmayı başlatmış oldu. Kürt milliyetçisi, liberal, hatta İslamcı kesimden çok sayıda eleştiriye konu oldu. Ne eleştirisi adeta, linçe maruz kaldı. "Beklenebileceği gibi" diyoruz, zira içinden geçilen siyasal söylemin ortasında önceden başlatılmış bir tartışmada paylaşılmış kavramlarla yeni bir söylem inşa etmek kolay değil. Kullanılan kavramlar ne kastedildiği önemli olmaksızın kullanıldığı anda mıknatıs gibi gidip bir tarafa yapışıverir. "Bölünme, tefrika, ayrılığa düşme" gibi kavramlar içinde bulunduğumuz tartışma bağlamında kaçınılmaz olarak kutup başı "üniter-ulusalcı-devlet" olan bir tarafa yapışıyor. Bölünmeye giden yolu kapatmaktan bahsediyorsanız, Kemalist ulus-devletçiliği benimsemekten başka bir yol öneriyor olamazsınız.

Oysa bu kutupsallığın koşulları değişmiş olabilir veya bu koşulları değiştirmenin yolu tam da o kavramların yükünü değiştirmekten geçiyor olabilir. Bu, ya nesnel siyasal şartların değişmesi dolayısıyla sözkonusu olmuştur veya bu şartları değiştirmeye talip yeni bir irade ve söylemin sahneye girmesi sayesinde olmaktadır. Kürt sorununu bugüne getiren üniter-totaliter devletçi söylemin bugün eski haliyle devam ettiğini söylemek mümkün olmadığı gibi, bundan sonra eski haliyle devam etmeyeceğine dair de güçlü bir irade sözkonusudur.

Kuşkusuz bunda da büyük ölçüde Karaman hocanın da dahil olduğu İslami kesimin olayın akışına fiili müdahalesinin önemli bir payı vardır. Tam da bu nedenden dolayı Karaman hoca ulusalcı-Kemalist söylemin şekillendiği dünyadan çok daha farklı yepyeni bir yerden bakmakta ve konuşmaktadır. Bölünmeye giden yol savunulamaz diye konuşurken, birileri ona bu fetvanın daha önce Arapların, Türklerin veya İranlıların kendi ulus devletlerini kurarken neden işletilmemiş olduğu, sadece Kürtler kendi devletlerini kuracak olduğunda mı Müslümanların birliğinin hatırlanıyor olduğu gibi absürde kaçan sorular sordular. Oysa daha önce yapılanın, yani Müslüman coğrafyanın ve toplumun paramparça edilmiş olması kesin olarak yanlış ise, ki yanlış olduğunu Karaman hoca da her vesileyle söylüyor, bu yanlışı bir de Kürtlerin yapma hakkını savunmaktan farkı yok bu söylenenlerin. Bölünmeye karşı olmayı doğrudan Kürtlere karşı olmayla ilişkilendirmek, başlıbaşına Müslümanlar üzerine uygulanan bu emperyalist projenin artık Kürtleri kapsama sırasının gelmiş olduğunu söylemekten farksız. Karaman'a söylediklerini adeta Kürt düşmanlığı olarak yorumlayıp cevap yetiştirenler arasında bazı Müslüman yazarların da olması, Kürt milliyetçiliğinin, tefrikacılığın nasıl bir destek zeminine kavuşmuş olduğunu göstermesi açısından yeterince ilginçti. Karaman Müslümanların daha fazla tefrikaya düşmemesi gerektiğini söylerken, bazıları ona bir alim olarak neden Kürtlere yapılan haksızlıklara, devlet terörüne, Roboski katliamına karşı neden aynı tepkiyi göstermemiş olduğunu hatırlatarak adeta Kürt milliyetçilerinden rol çaldılar. Üniter devletin İslam'ın bir şartı olmadığını iddia etti İslamcı yazarlar. Tepkiler üzerine Karaman "Tefrika savunulamaz" başlıklı bir yazı daha yazdı. Üniter devletten ne anlaşılıyor belli ama, Müslümanların birlik olmasını istemenin de İslam'ın ısrarla vurguladığı bir emri olduğunu hatırlattı yazısında. İslam birliğinin dini zorunluluğunu ve Kürt meselesinde Kürt veya Türk milliyetçisi bir konuma saplanmadan bakışın çerçevesini en net biçimde çizmesi dolayısıyla yazısından ilgili kısımları aynen aktarıyorum:

> "Osmanlı yenilip dağılma sürecine girince içeride ve dışarıda faaliyet gösteren, ortak ve özel menfaatleri bulunan bölücüler devreye girdiler ve bir büyük devletten (ümmetin olabildiğince büyük camiasından) birçok uyduruk ulus devlet çıkardılar. Bu sürece girmeden önce bu sonucu gören alimler gerekli uyarıları yaptılar, İslam birliği için yollar, yöntemler gösterdiler. Tefrika felaketi kapıyı çalınca da herbir parçada yaşayan basiretli alimler buna karşı çıktılar, birliğin bozulmaması için çaba gösterdiler; ama bir kere ok yaydan fırlamıştı. Bölünmeden sonra uyduruk devletçikler arasında "bir şekilde birlik" oluşturmak için gayret edildi

ve hâlâ da ediliyor. İslam ülkeleri arasındaki örgütlenmeler, işbirlikleri, diyaloglar, sıfır problem hedefleri... işte bu bütünleşmeye yönelik çabaların örnekleridir. Tabii şeytanın da vazifesi var, o da boş durmuyor, birileri bağlıyor, birileri çözüyor. Birileri barıştırıyor, birileri araya fitne fesat sokuyor...

"Belli bir dili konuşan Müslüman topluluğunun ayrı bir devlet kurmasını yasaklayan ayet veya hadis mi var" diye de itiraz edilmiş.

Pek çok ayet ve hadis var da bir tanesini hatırlayalım:

"Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı yapışın; bölünüp parçalanmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirine düşman idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirdi ve O'nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız" (Âl-i İmran: 3/103).

Müslümanlar ayrı ayrı ulus devletler kurunca bölünmüş, parçalanmış oluyorlar. Sonra "ulusal egoizm ve çıkar" din kardeşliğinin, ümmet birliğinin ve çıkarının önüne geçiyor. Sözde Müslüman uluslar, bazen kafirlerle işbirliği yaparak kardeşleriyle savaşıyorlar.

Eğer Müslüman isek, bu sözün manasını ve şümulünü biliyorsak yapacağımız tek şey "davranışlarımızı dinimize uygun kılmaktır". Ümmeti daha fazla bölmenin ve birbirine düşürmenin İslam'da yeri olduğunu kimse iddia edemez" (Karaman, 2012b).

Karaman hocanın bu yazıları dolayısıyla hemen üniter-ulusalcı devletçi bir ideolojik tutumla yanyana konumlandırılması, her şeyden önce büyük bir haksızlık. Hoca bir fakih ve her ne kadar bir yolu (bölünmeye giden yolu) kapatmaktan söz ediyorsa, fiilen hiç bir yolu kapatacak bir konumu yok. Onu eleştirenlerin onun tavsiyelerinin önünü kapatma konusunda sergiledikleri liberal-otoriterlikten daha fazla bir engelleyici etkisi yok. Baksanıza, söylediklerileyle bile bir tartışmayı kapatmak bir yana sonuna kadar açmış bulunuyor.

Oysa Hoca, tekrarlamak gerekirse, herkesin bildiği gibi, bir fakih. Bu yanıyla ancak onu dikkate alacak, onun söylediklerine özel bir değer atfeden Kürt veya Türk Müslümanlara gördüğü bir hususta uyarılarda bulunuyor. Kürt meselesinin çözümüne dair hem Türk hem Kürt milliyetçiliğinin ötesinde İslamcı bir yaklaşımın varlığını işaret ediyor. Kürtlere daha önce Türklerin saptıkları ve sapmaktan dolayı hem kendilerine hem de başka kavimlere felaketten başka bir şey getirmemiş bir yola sapmamalarını tavsiye ediyor. Doğrusu o yola kim saptıysa şimdiye kadar ateşli bir uçurumdan başka bir

yere gitmedi. Türkler de Araplar da, Arnavutlar da o yola saptılar ve kendi felaketlerini hazırladılar, hala da o felaketten toparlayabilmiş değiller.

Geçmişte Mehmet Akif Ersoy Arnavutlara ne dediyse, onlar için nasıl kahrolup üzüldüyse, bugün Karaman konumundaki bir alimin Kürtlerin veya başka bir etnik Müslüman unsurun bütünden milliyetçi bir duyguyla kopma meyline aynı şeyleri söylemesi, onlar için hissettiği felaket dolayısıyla aynı üzüntüye kapılması öyle anlaşılmalı.

Üstelik önümüzde artık hem Arapların hem Arnavutların o maceralarının sonunda hangi batağa saplandıklarına dair sonsuz bir tecrübe varken aynı batağa varsın Kürtler de saplansın deme hakkına kimse sahip değildir. Hiç bir Müslüman kavim Baas tarzı insanlık dışı bir rejime layık değildir. Varsın Kürtler de bir süre insanı insanlığından çıkaran Baas tarzı bir rejim altında bağımsızlıklarının tadını çıkarsın demek mümkün değil. Bunu diyenin, bunun denmesine sessiz kalanın Kürtlerin hayrını istemesi sözkonusu değil, ama yine de diyen diyor zaten. Kimsenin bu tartışmayı kesmesi mümkün değil.

Kürtlerin Kürt milliyetçiliğine savrulmamalarını isteyen Karaman hoca olunca bu, onların şimdiye kadar üniter devletçi Türk ulusalcılığı altında maruz kaldıkları inkar, imha ve asimilasyon politikalarına razı veya sessiz kalmalarını istemek anlamına gelmez herhalde. Kürtlere haram olan şey Türklere de haramdır. Kürt milliyetçiliği veya ayrılıkçılığı haramsa Hoca bunun Türklere de haram olduğunu söylemekten herhalde geri durmuyordur.

Hele Hocanın söylediği bir doğru dolayısıyla hemen konu etrafında geçmişiyle bir liyakat ve ehliyet sınavına tabi tutulması hem münasip kaçmıyor hem de yeni tarz bir kulak tıkama yöntemi. Bir insanın bir doğruyu söyleyebilmesi için geçmişte bütün doğruları bilmiş ve söylemiş olması gerekmiyor.

Aslında, Hoca, kendisini ifade etmeye, söylediklerini açıklamaya ve tavzih etmeye, yazdıklarından dolayı kendisine yönelen eleştiri veya sorulara cevap vermeye devam etti, ediyor. Bu konuda yazdıkları arasında, ilk yazısından itibaren, Kürtleri inkar ve imha etmiş, Kürtlere, dindarlara ve diğer vatandaşlarına o sözümona "üniter" kimlik adına zulmetmiş bir devlet adına konuştuğuna dair bir işaret yoktu.

Bölücülük ve İlk Fetva

Öyle insanlık tarihindeki ilklerden bahsetmeyeceğiz. Öyle yapacak olsak, kendisiyle Adem arasında karşılaştırma yapıp gözüyle gördüğü, fani aklıyla ölçmeye kalkıştığı meziyetlere göre ateşten yaratılmış olan kendisini topraktan yaratılmış olan Adem'den üstün gören İblis tartışmasız ilk ırkçıdır. İslam'ın insan felsefesinin temel referansı sayılan bu olay ise ırkçı düşünce

veya yaklaşımların en bilimselinin veya en karmaşığının da "cahilî" olmaktan kurtulamadığını gösterir. Biz oraya kadar gitmeyelim.

Kuşkusuz, bu dönemde ilk bölücülüğü yapanlar, Cumhuriyet'in kuruluşundan hemen sonra, beraber yürütülmüş bir kurtuluş savaşı ve beraber kurulmuş bir devlette herkesin katkısını bir kenara koyup, bu toprakların tarihinde hiç olmamış şekilde devlete ve ülkeye etnik-milliyetçi bir kimlik atfedenler olmuştur. Bunu "Türkler yaptı" diyemiyoruz, çünkü ortaya konulan yeni devlet projesi tarihte olmamış bir "Türklüğü" uydurmayı da kapsıyordu. Tarihte var olan şekliyle Türklük sadece bir isim olarak kullanıldı, onun tarih içinde gelişmiş diline, örfüne, dinine, geleneklerine müdahale edilerek yeniden inşa edildi ve inşa edilen bu şekle herkesin "eşit bir biçimde" uyması istendi.

Cumhuriyet elitlerinin eşitlikten anladığı, herkesin aynı şekilde asimile edilmesiydi. Bu asimilasyonun dokunmadığı hiç kimse yoktu. Bu yüzden bir bakıma Türk milliyetçiliğinin ilk ve başarılı bir biçimde asimile ettiği kesim Türkler oldu. Bu asimilasyonun başarısı Türklerin bu sürece çok olumlu cevap vermiş olmasından kaynaklanmadı. Aksine Türklere karşı da istiklal mahkemelerinde on binlerce insanın idamı, katliamlar ve Baas rejimlerinin prototipi uygulamalarla başarıldı.

Bu asimilasyon, tabii ki herkeste aynı şekilde, aynı sonuçlarla gerçekleşmedi. Kimileri bu uygulamaları sonuçta onayladı, kimileri Stockholm sendromu tarzı tepkilerle kendisine dayatılan kimlikleri tefrit derecesinde benimsedi. Kürtlere yapılanlara İslamcıların neden sessiz kalmış olduğu sorusu gerçeklerle bağdaşmıyor olması bir yana, bu dönemde zaten ya hiç İslamcı kalmamış veya kalmış olanların da aynı baskılar altında olduğu gerçeğiyle bir arada düşünülmeli.

Türk ulus devleti projeksiyonu böylece bu dönemde bölücülüğün ilk adımını oluşturdu. Hilafetin kaldırılması ve "Osmanlı" gibi hiç bir etnik vurgusu olmayan kuşatıcı devlet kimliğinden "Laik Türk Devleti" kimliğine yapılan geçiş, bu topraklarda çok azı dışında hiç kimseyi kuşatamayacak, herkesi yaralayacak şekilde yapıldı. Halifeliğin varlığı ve devlet tarafından temsili böyle bir bölücülüğe ve dışlamaya imkan vermiyordu. O yüzden Halifeliğin kaldırılmasına karşı Şeyh Said'in "aramızdaki bağ din ve hilafet bağıydı, onlar kalktığında bizi bir arada tutacak ne kalıyor?" şeklindeki sorusu Kürtlük adına bir ayaklanma değil, bu bağa kast etmenin bir cezayı hak eden bir cürüm olduğuna dair bir fetva olarak algılanmıştır. Hilafet Müslüman ümmetin somutlaşmış halini temsil ediyordu ve onu kaldırmak bu bütüncül varlığa karşı bir saldırı olarak algılandı. Şeyh Said'in isyanı bu

açıdan ayrılıkçı bir hareket değil, aksine Müslümanların bütünlüğüne kast eden ayrılıkçı bir siyasete karşı bir tepki olarak karşılık buldu.

Şeyh Said'in bu isyanı başlatırken de referansı dindi ve bir fetvaydı. Ona karşı çıkan, hareketine destek vermeyen Said Nursi'ninki de başka bir fetvaydı. Hayrettin Karaman Hoca'ın dini referanslarla bugünün siyasal tartışmalarına dahil olmasını yadırgayanlar oluyor. Bunda dini düzey ile siyasi düzeyin mahiyet bakımından birbirinden kolay ayrıştırılabileceğine dair son derece naif bir siyaset ve din tanımı açığa çıkıyor. Oysa Karaman'ın sözlerine en güçlü cevapların seküler düzeyden değil yine dini referans düzeyinden beslenip güç aldığını görüyoruz.

Dini düzeydeki konuşmanın çok otoriterleşme tehlikesi her zaman mevcut. Bir ayet okuduğunuz zaman Allah'ı veya "mutlak doğru" yu yanınıza çekmiş oluyorsunuz çünkü, ve böylece karşı tarafa karşı bir anlamda haksız rekabet avantajı elde etmiş olabiliyorsunuz. Ne var ki, bu otoriterlik sadece dini söylemin kullanımından beslenmiyor. Liberal bir hakikat iddiası adına da bu otoriterlik rahatlıkla sergilenebiliyor.[3] Başka vesilelerle de sıkça tanık oluyoruz buna, ancak Karaman'ın açtığı tartışmaya karşı sergilenen otoriterlik bunun çok anlamlı bir örneğini ortaya koydu.

Oysa herkesin siyasi duruşunun bir referansı vardır ve başkalarını "mutlak olarak haksız sayan" bir hakikat iddiasına dayanmayan yok. Kimi bilimi, kimi geçerlik kazanmış (doğruluk kerametini geçerliliğinden alan) önkabulleri siyasetinin, eleştirisinin veya hakikat iddiasının merkezine koyar. Tartışmayı gerçekten bitiren bir etki yapıp yapmaması da o iddianın arkasındaki fiziki-yasaklayıcı güçtür galiba. Karaman'ın dini referansla ortaya koyduğu görüş bir tartışmayı bitirmek bir yana, başta o fetvanın hedefi olabilecek mütedeyyin (İslamcı) insanlar arasında bile bir tartışma başlattıysa, bu aslında ne kadar sağlıklı bir tartışma ortamında olduğumuzu gösteriyor.

Normalde ilmi derinliğine çok geniş kesimlerin büyük bir kabulü ve teveccühü bulunan Karaman hocanın bu ateş hattına dalmayı göze alıyor olması sadece takdirle karşılanacak bir durumdur. Söylediği şeyden benim anladığım ve kabul ettiğim, İslam'ı dikkate alanların Türk ve Kürt milliyetçiliklerinin ötesinde bir siyasal beden tasavvuruna sahip olduklarıdır. İslamcıların sorunu teşhisi de farklı, sorunun çözümü için önerileri de.

Bu söylenenlere Kürt milliyetçisi bir bakış açısından tavır koyanların Karaman hocayı "birlik"ten bahsediyor diye hemen "Kemalist" diye suçlayanlar, bu yaklaşımın ilk başta Kemalist projeyi reddetmek üzerine oturduğunu

3 Liberal hakikat iddialarının içerdiği otoriterliği fundamentalist hakikat iddialarıyla karşılaştıran güzel bir tartışma için bkz. Sayyid 2000.

görmüyorlar, hatta görmek istemiyorlar. Gerçekten görmeyebiliyorlar, çünkü iki fanatizmin hararetinde yaşayanların genellikle birbirlerine alışması, birbirlerini sevip, gözleri birbirlerinden başka bir şeyi görmemesi tipik bir durumdur, ama bu iyimser görüş.

Daha kötü ve ne yazık ki geçerli ihtimal şu: İslamcıların söylemlerinin Kemalistler için bölücü, Kürt milliyetçileri içinse Kemalist gibi görünmesi bir görüş veya tespit değil bir tercihtir. Zira her iki taraf bu yolla "ya benden olursunuz ya onlardan" diyerek ideolojik konforunu korumanın ucuz yolunu bulmuş oluyor.

Kaynakça

Beki, Akif, 2011, "Dindarların Kürt Sorunu ve Galat-ı His", *Radikal Gazetesi,* 11 Ekim, http://www.radikal.com.tr/yazarlar/akif-beki/dindarlarin-kurt-sorunu-ve-galat-i-his-1065984/

Güzel, Murat, 2000, "Özeleştiri Temrinleri: Mağlupların Dili ve Ethosu" *tezkire*, sayı: 18, 2000.

Karaman, Hayrettin, 2012a, "Bölünmeye Giden yol Kapatılmalıdır", *Yeni Şafak, 19 Nisan 2012*, http://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettinkaraman/bolunmeye-giden-yol-kapatilmalidir-32013.

Karaman, Hayrettin, 2012b, "Tefrika Savunulamaz", *Yeni Şafak*, 29 Nisan 2012, http://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettinkaraman/tefrika-savunulamaz-32157

Kökçe, Halime, 2011, *AK Parti ve Kürtler,* İstanbul: Okur Kitaplığı.

Marx, Karl ve Friedrich Engels, 1977, *Doğu Sorunu ,Türkiye,*, çev. Yurdakul Fincancı, Ankara: Sol Yayınları.

Sayyid, S., 2000, *Fundamentalizm Korkusu: Avrupa Merkezcilik ve İslamcılığın Doğuşu*, çev. Nuh Yılmaz ve Ebubekir Ceylan, Ankara: Vadi Yayınları.

Uşşak, Cemal, 2011, "Biz Dindarlar Kürtlerin Istırabını Hissetmedik", Ezgi Başaran'ın röportajı, *Radikal Gazetesi,* 10 Ekim, 2011. http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ezgi-basaran/biz-dindarlar-kurtlerin-istirabini-hissetmedik-1065858/

Yayman, Hüseyin, 2011, *Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası,* Ankara, SETA Vakfı.